

Προς μια ευρωπαϊκή ερευνητική ... έρημο

...με λίγα φρούρια «αριστείας»

Στη Σύνοδο Κορυφής της Λισαβόνας αποφασίστηκε ότι ο βασικός στόχος του 6ου πλαισίου χρηματοδότησης της έρευνας είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων. Η αναφερόμενη συμβολή προς όφελος του Ευρωπαίου πολίτη αποτελεί το καρότο για την αποδοχή των κεφαλαιοκρατικών αναδιαρθρώσεων, που σε τελευταία ανάλυση θα δώσουν στο κεφάλαιο τη δυνατότητα να επιτεθεί στα εργασιακά, δημοκρατικά, και κοινωνικά δικαιώματα από καλύτερες θέσεις, αν δεν οργανωθεί και η αντιμετώπιση της εργατικής τάξης.

Ο σκοπός του άρθρου αυτού είναι να δείξει τις τάσεις συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης του κεφαλαίου στο χώρο της έρευνας, του σκληρού ανταγωνισμού, και της διεύρυνσης της απόστασης, που χωρίζει αυτούς, οι οποίοι συμμετέχουν στη χρηματοδότηση της έρευνας από τη συντριπτική πλειοψηφία των πανεπιστημιακών και άλλων ερευνητών που μένουν εκτός.

Οι τάσεις αυτές γίνονται όλο και καθαρότερες στην πορεία από το 4ο προς το 6ο πλαίσιο. Στο τέταρτο πλαίσιο προβλεπόταν ένα 7% του προϋπολογισμού για βασική έρευνα, όπου δεν ήταν απαραίτητη η συμμετοχή επιχειρήσεων. Επίσης, οι κοινοπραξίες και τα ερευνητικά έργα ήταν σχετικά μικρά και η συμμετοχή σε αυτά φορέων από χώρες χαμηλής ανάπτυξης, όπως η Ελλάδα, αποτελούσε σχετικό πλεονέκτημα στη βαθμολόγηση των προτάσεων. Στο 5ο πλαίσιο, μηδενίστηκαν οι χρηματοδοτήσεις για βασική έρευνα και στην ουσία θεσμοθετήθηκε η κυριαρχία των επιχειρήσεων στις κοινοπραξίες που πέτυχαν χρηματοδότηση στο σκληρό ανταγωνισμό. Όσο μεγαλύτερες οι επιχειρήσεις και ειδικά αν ο συντονιστής είναι πολυεθνική, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες επιτυχίας της πρότασης. Στο 6ο πλαίσιο η κεφαλαιοκρατική κυριαρχία, η συγκέντρωση των χρηματοδοτήσεων σε μεγάλες και πολύ λίγες κοινοπραξίες είναι ανοιχτός στόχος.

Δεδομένου ότι «η στρατηγική που υιοθετήθηκε στη Λισαβόνα είναι προς την επιταχυνόμενη μετάβαση στην ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία της γνώσης», σχεδιάζεται η άμεση και πλήρης υποταγή της επιστημονικής έρευνας και παραγόμενης γνώσης στην εξέλιξη των παραγωγικών μέσων από το κεφάλαιο. Μια εξέλιξη που γίνεται σε βάρος της ανάπτυξης της επιστήμης, αφού αποκλείεται από τη χρηματοδότηση η βασική έρευνα και άλλοι κοινωνικά αναγκαίοι επιστημονικοί τομείς, προκειμένου να γίνει εντατική εκμετάλλευση της επιστήμης που έχει ήδη παραχθεί με αποκλειστικό στόχο την ενίσχυση της κερδοφορίας και της εξουσίας του ευρωπαϊκού κεφαλαίου. Είναι χαρακτηριστικό ότι η πρωτοφανής αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας, μέσα και από την ιδιοποίηση από το μεγάλο κεφάλαιο της επιστημονικής εργασίας, που αποτελεί κατεξοχήν κοινωνικό προϊόν και ιδιοκτησία, αντί να αναβαθμίζει το συνολικό επίπεδο ζωής, συνοδεύεται από νέα μέτρα έντασης της εκμετάλλευσης της εργατικής δύναμης, όπως η ημι-απασχόληση και η ανεργία, η υποκατάσταση της εκπαίδευσης από την πρόσκαιρη κατάρτιση, η κατάλυση των εργασιακών και ασφαλιστικών δικαιωμάτων, προκειμένου τα κέρδη των οικονομικών μεγαθηρίων να μεγιστοποιηθούν.

Ο στόχος των πλαισίων χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν είναι μόνο η παραγωγή γνώσης που θα μετατραπεί άμεσα σε προϊόν, αλλά κυρίως η αναδιάρθρωση του ερευνητικού χώρου. Η συγκέντρωση και η συγκεντροποίηση των πόρων στα «κέντρα αριστείας» προς όφελος των πολυεθνικών, ο τρόπος σύνταξης των προτάσεων, και η οργάνωση της παραγωγής του ερευνητικού έργου ωθεί τα πανεπιστήμια να συμμετάσχουν στην ολοκλήρωση με την εσωτερική τους επιχειρηματική αναδιάρθρωση. Βιομηχανική οργάνωση, μεγάλες κοινοπραξίες, ελαστικές εργασιακές σχέσεις για τους ερευνητές.

Το 6ο πλαίσιο της ΕΕ ολοκληρώνει τα βασικά χαρακτηριστικά του Ευρωπαϊκού Ερευνητικού Χώρου (EEX), ο προϋπολογισμός του είναι 17,5 δισεκατομμύρια ευρώ και αντιπροσωπεύει το 5,4% των συνολικών δημόσιων δαπανών για την έρευνα στην Ευρώπη. «Το 6ο πλαίσιο σκοπεύει να συμβάλει στη δημιουργία ενός πραγματικά Ευρωπαϊκού Ερευνητικού Χώρου (EEX). Ο EEX είναι ένα όραμα για το μέλλον της έρευνας στην Ευρώπη, μια εσωτερική αγορά για την επιστήμη και την τεχνολογία».

Οι περιοχές της επιστήμης και της τεχνολογίας που χρηματοδοτούνται είναι πολύ λιγότερες από τα προηγούμενα πλαίσια και «εστιάζεται» και «ολοκληρώνεται» η ευρωπαϊκή συνεργασία εκεί που ξεκάθαρα προφέρεται «προστιθέμενη αξία». Τα νέα εργαλεία του 6ου πλαισίου είναι τα «Δίκτυα Αριστείας» (Network of Excellence) και τα «Ολοκληρωμένα Έργα» (Integrated Projects) που συγκεντρώνουν και το μεγαλύτερο ποσοστό χρηματοδότησης, έχουν μεγάλους προϋπολογισμούς και είναι ολιγάριθμα. Όσον

αφορά στα «Δίκτυα Αριστείας», για να επιχορηγηθεί ένας φορέας που θα χρηματοδοτηθεί με 100.000 ευρώ θα πρέπει ήδη να συμμετέχει σε άλλα ερευνητικά έργα προϋπολογισμού 400.000 ευρώ. Επομένως ενισχύονται τα ήδη καθιερωμένα ερευνητικά κέντρα, εργαστήρια, ινστιτούτα και εταιρίες, για να γίνει μεγαλύτερη συγκέντρωση δυναμικού και πόρων σε όφελος του κεφαλαίου, ενώ η μεγάλη πλειοψηφία των πανεπιστημιακών και άλλων ερευνητών αποκλείεται από τις πηγές χρηματοδότησης. Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας θα είναι μια ερευνητική έρημος με λίγα φρούρια «αριστείας» καταλειμμένα από το κεφάλαιο.

Ειδικά για τους Έλληνες ερευνητές διαγράφεται ένα πολύ σκληρό και άγονο τοπίο. Οι δαπάνες για έρευνα στη χώρα μας είναι 0,68 του ΑΕΠ, όταν ο μέσος όρος της ΕΕ είναι 1,93% του ΑΕΠ, το δε 24,7% των δαπανών προέρχονταν από την ΕΕ. Είναι προφανές ότι δεν υπάρχει εκείνη η εθνική χρηματοδότηση που θα έδινε τη δυνατότητα συμμετοχής, κατανομή της χρηματοδότησης του βου πλαισίου. Είναι φανερό ότι η απόσταση μεταξύ των ανεπτυγμένων και λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών θα γίνει χάσμα αγεφύρωτο. Αλλά ακόμη και μέσα στις ανεπτυγμένες χώρες, η διαφοροποίηση μεταξύ των πανεπιστημίων που θα συμμετέχουν στο ερευνητικό γίγνεσθαι και αυτών που θα φυτοζωούν ερευνητικά ή θα αποκλειστούν από το ερευνητικό γίγνεσθαι θα διευρυνθεί.

Ο Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας είναι μια κλασική περίπτωση ανισόμετρης επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης τόσο στο εσωτερικό των χωρών, αλλά και μεταξύ των χωρών πρώτης και δεύτερης ταχύτητας. Η Γερμανία έχει προετοιμαστεί με τη συγκρότηση 3-4 ινστιτούτων νανο-μικρο-τεχνολογίας εδώ και μια δεκαετία, τα οποία θα είναι οι κυρίαρχοι παίχτες τόσο στα «Ολοκληρωμένα Έργα», όσο και στα «Δίκτυα Αριστείας», που για το εν λόγω αντικείμενο θα είναι μετρημένα το πολύ στα δάχτυλα των δύο χεριών. Ο διαχωρισμός μεταξύ των «Κέντρων Αριστείας» και των σχολών κατάρτισης εντείνεται ακόμη περισσότερο, αφού και η κρατική χρηματοδότηση στη χώρα μας, όπως και σε άλλες καπιταλιστικές χώρες, ακολουθεί τον ίδιο δρόμο. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι οι τελευταίες προκηρύξεις του ΠΕΝΕΔ και του προγράμματος ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΣ. Στον πανεπιστημιακό χώρο ο σκληρός ανταγωνισμός για μια θέση στον ήλιο της έρευνας, σε συνδυασμό με την εφαρμογή της διακήρυξης της Μπολόνια θα αλλάξει το τοπίο της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης στην Ευρώπη. **Η μεγάλη πλειοψηφία των πανεπιστημιακών τμημάτων θα γίνουν σχολές κατάρτισης των απασχολήσιμων.** Αποτελεί μια συνολική πολιτική κεφαλαιοκρατικής αναδιάρθρωσης του χώρου της παραγωγής της γνώσης και του εργατικού δυναμικού της πνευματικής εργασίας. Η αντίθεση ανάμεσα στο κεφάλαιο και τους πολιτικούς του εκφραστές από τη μία πλευρά και την εργατική τάξη και όλη την κοινωνία από την άλλη διαρκώς οξύνεται. Όμως το «μέλλον δε θα έρθει μόνο του»...

Νίκος Α. ΑΣΠΡΑΓΚΑΘΟΣ

Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών, Υποψήφιος Πρύτανης, στις προσεχείς πρυτανικές εκλογές

ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΘΕΜΑΤΑ

- 20/2/2009 -- Η έρευνα στην υπηρεσία του κεφαλαίου
- 17/2/2008 -- Κατά παραγγελία του κεφαλαίου
- 29/7/2007 -- Ασφυκτικός ο κλοιός του κεφαλαίου
- 02/6/2007 -- Έρευνα και επιστήμη στην υπηρεσία του κεφαλαίου
- 19/5/2004 -- Οι εξελίξεις στην ανώτατη εκπαίδευση